

บทที่ ๒

ระเบียบวิธีวิจัย

ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษา

ในการศึกษาวิจัยที่ยังผลต่อทัศนคติเกี่ยวกับการวางแผนครอบครัวของสตรีไทยใน
ภาคเมือง ได้อาศัยข้อมูลจากการวิจัยในโครงการวิจัยต่อเนื่องระยะยาวเกี่ยวกับการ
เปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจสังคมและประชากรในประเทศไทย (National Longitudinal
Survey of Social, Economic and Demographic Change in Thailand) ในปี
พ.ศ. ๒๕๑๓ ในส่วนที่เป็นการศึกษาวิจัยในเขตเมือง ดำเนินการโดยสถาบันประชากรศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

การสุ่มตัวอย่าง

โครงการวิจัยต่อเนื่องระยะยาวเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจสังคมและ
ประชากรในประเทศไทยนี้ ได้แบ่งออกเป็น ๒ ส่วนคือ การวิจัยส่วนที่เป็นเขตเมืองโดยหมาย
ถึงเขตเทศบาลทั่วประเทศ และการวิจัยส่วนที่เป็นเขตชนบทซึ่งหมายถึงส่วนอื่น ๆ นอกเหนือ
ไปจากเขตเมือง โครงการวิจัยต่อเนื่องระยะยาวนี้ได้สุ่มตัวอย่างจากอำเภอต่าง ๆ ทั่ว
ประเทศ ยกเว้นอำเภอชายแดนที่มีหมู่บ้านกระจัดกระจายไม่มีทางคมนาคมที่สะดวกจะ
เดินทางไปถึงภายในเวลาจำกัด และอำเภอที่มีการปฏิบัติการของผู้ออกการร้ายและสี่จังหวัด
ชายแดนภาคใต้ ซึ่งโคแก บัตตานี ยะลา นราธิวาส และสตูล จากนั้นได้ทำการสุ่มตัวอย่าง
ประมาณเขตละ ๑,๕๐๐ ครัวเรือน ครัวเรือนตัวอย่างในเขตเมืองจะเป็นตัวแทนของครัว
เรือนประมาณ ๑ คอ ๒๕๐ ครัวเรือน สำหรับข้อมูลที่ใช้ในการศึกษารั้งนี้ได้อาศัยข้อมูลจาก
การวิจัยในเขตเมือง ซึ่งได้ดำเนินการวิจัยระหว่างเดือนเมษายน - พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๑๓
โดยมีสถิติทั้งในชั้นปริญญาบัณฑิตและมหาบัณฑิต ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ทำการสัมภาษณ์
หัวหน้าครัวเรือนและภรรยา และสตรีที่สมรสแล้วทุกคนในครัวเรือนที่ตกเป็นตัวอย่าง อายุไม่
เกิน ๖๐ ปี เกี่ยวกับลักษณะโดยทั่วไปทางด้านสังคม เศรษฐกิจ และประชากร การสุ่ม
ตัวอย่างสำหรับการวิจัยในเขตเมือง แบ่งเป็น ๓ ชั้น โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบการจัด
กลุ่มอย่างมีระบบคือ

ขั้นแรก เป็นการสุ่มตัวอย่างในเขตนครหลวงกรุงเทพ-ธนบุรี ซึ่งจะสุ่มเป็นเขต ๆ เขตที่ตกเป็นตัวอย่างทั้งหมด ๓๒ เขต และในเขตเทศบาลอื่น ๆ ทั่วประเทศ จะสุ่มตัวอย่างมา ๒๔ เขต

ขั้นสอง เป็นการสุ่มตัวอย่างระดับอำเภอ ได้ทำการสุ่มตัวอย่างอำเภอจากจังหวัดที่ตกเป็นตัวอย่างมาจังหวัดละ ๑ อำเภอ อำเภอละ ๒ เขต ยกเว้นอำเภอพระนครและธนบุรี ก็คือ พระนครสุ่มมา ๒๕ เขต ธนบุรีสุ่มมา ๘ เขต

ขั้นสาม เป็นการสุ่มตัวอย่างระดับครัวเรือน ได้ทำการสุ่มตัวอย่างครัวเรือนจากอำเภอที่ตกเป็นตัวอย่างมาอำเภอละมากน้อยบางตามความใหญ่เล็กของอำเภอ

โดยวิธีการดังกล่าวโดยย่อ จากผลการวิจัยในเขตเมืองของประเทศไทยในโครงการวิจัยต่อเนื่องระยะยาว จึงได้ครัวเรือนตัวอย่างทั้งสิ้น ๒,๖๔๓ ครัวเรือน จาก ๔๖ อำเภอของ ๑๓ จังหวัดทั่วประเทศดังรายชื่อต่อไปนี้

๑. เขตเทศบาลนครหลวงกรุงเทพ-ธนบุรี	๓๒	เขตบึงนาราง
๒. เขตเทศบาลเมืองสมุทรปราการ จังหวัดสมุทรปราการ	๒	"
๓. เขตเทศบาลเมืองสุพรรณบุรี จังหวัดสุพรรณบุรี	๒	"
๔. เขตเทศบาลเมืองลพบุรี จังหวัดลพบุรี	๒	"
๕. เขตเทศบาลเมืองประจวบคีรีขันธ์ จังหวัดประจวบคีรีขันธ์	๒	"
๖. เขตเทศบาลเมืองสุราษฎร์ธานี จังหวัดสุราษฎร์ธานี	๒	"
๗. เขตเทศบาลเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา	๒	"
๘. เขตเทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดเชียงราย	๒	"
๙. เขตเทศบาลเมืองเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่	๒	"
๑๐. เขตเทศบาลเมืองกำแพงเพชร จังหวัดกำแพงเพชร	๒	"
๑๑. เขตเทศบาลเมืองนครราชสีมา จังหวัดนครราชสีมา	๒	"
๑๒. เขตเทศบาลเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ	๒	"
๑๓. เขตเทศบาลเมืองคำชะอีจันทบุรี จังหวัดจันทบุรี	๒	"

ในจำนวน ๒,๑๘๓ ครีวเรือนนี้ สัมภาษณ์ได้หัวหน้าครีวเรือนชาย ๑๕๘ หัวหน้าครีวเรือนหญิง ๒๘๘ คน และสตรีที่สมรสแล้ว ๓๓๘ คน และคู่สามีภรรยาที่เป็นหัวหน้าครีวเรือน ๑,๘๖๗ คน รวมจำนวนผู้ที่สัมภาษณ์ได้ทั้งหมด ๒,๕๖๒ คน

แบบสอบถาม

แบบสอบถามที่สถาบันประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ใช้ในการสัมภาษณ์ครั้งนี้ สร้างโดยมีจุดมุ่งหมายที่จะทราบข้อมูลเกี่ยวกับ

๑. สมาชิกในครีวเรือน
๒. ความสัมพันธ์ทางครอบครัว
๓. ความต้องการที่จะมีบุตรเพิ่ม (ถามจากหัวหน้าครีวเรือนชาย)
๔. ความคาดหวังเกี่ยวกับบุตร
๕. รายละเอียดทั่วไป
๖. ประวัติในการย้าย
๗. ภาวะการตาย
๘. การเขียนฐานะทางสังคม
๙. การเดินทางไปทำงานประจำวัน
๑๐. การติดต่อกับโลกภายนอก
๑๑. เกี่ยวกับการเชื่อถือสิ่งนอกเหนือธรรมชาติ
๑๒. การอนามัย
๑๓. ลักษณะของบ้าน
๑๔. ประวัติและฐานะทางสังคมของผู้ให้สัมภาษณ์หญิง
๑๕. การสมรส
๑๖. การตั้งครรภ์และการให้กำเนิด
๑๗. ความสามารถที่จะมีบุตรได้
๑๘. ความต้องการที่จะมีบุตรเพิ่ม (ถามจากผู้ให้สัมภาษณ์หญิง)
๑๙. ความรู้ ทาที่ และการปฏิบัติเกี่ยวกับการวางแผนครอบครัว

วิธีสำรวจ ✓

การสัมภาษณ์ ใ้พนักงานสำรวจทำการสัมภาษณ์ตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ดังนี้

- ชาย
๑. ถ้าในครัวเรือนมีคุณสมบัติเพียงคนเดียว ให้สัมภาษณ์สามี
 ๒. ถ้าในครัวเรือนไม่มีคุณสมบัติเลย ให้สัมภาษณ์หัวหน้าครัวเรือน (เจ้านาน) โดยไม่คำนึงถึงเพศหรืออายุ
 ๓. ถ้าในครัวเรือนมีคุณสมบัติ ๒ คน หรือมากกว่านั้น ให้เลือกสัมภาษณ์สามีคนหนึ่งตามเกณฑ์ดังนี้ ตามลำดับคือ
 - ก. สัมภาษณ์สามีที่เป็นเจ้านานที่มีอายุต่ำกว่า ๖๐ ปี และกำลังอยู่กับภรรยา
 - ข. ถ้าเจ้านานไม่มีคุณสมบัติตามข้อ ๓(ก) ให้สัมภาษณ์ชายที่มีอายุต่ำกว่า ๖๐ ปี สมรสแล้วและอยู่กับภรรยา โดยพิจารณาว่าเป็นบุคคลที่มีความสำคัญต่อการทำมาหากินของครัวเรือนมากกว่าคู่สามีภรรยาอื่น ๆ (ไม่ับเจ้านาน)
 - ค. ถ้าไม่สามารถกำหนดใครว่า ผู้ใดมีความสำคัญต่อการทำมาหากินของครัวเรือน ให้สัมภาษณ์ชายที่อาวุโสสูงสุดแต่ไม่เกิน ๖๐ ปี

หญิง ให้สัมภาษณ์ภรรยาของชายที่ถูกสัมภาษณ์ และหญิงทุกคนในครัวเรือนที่มีอายุต่ำกว่า ๖๐ ปี เคยสมรสแล้วไม่ว่าสถานภาพสมรสจะเป็นเช่นไรก็ตาม เช่น หมาย หรือแยกกันอยู่ เป็นต้น

ลักษณะโดยทั่วไปของข้อมูลที่ใช้ศึกษา

ตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ เป็นข้อมูลที่ได้จากการสำรวจวิจัยในโครงการวิจัยต่อเนื่องระยะยาวเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจสังคมและประชากรของประเทศไทย ในส่วนที่เป็นการวิจัยรอบแรกของเขตเมือง ซึ่งดำเนินการโดยสถาบันประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

จากตัวอย่างที่สัมภาษณ์ทั้งหมด ๒,๕๒๒ ราย ผู้ศึกษาได้คัดเลือกศึกษาเฉพาะผู้ที่สัมภาษณ์
หญิงที่เกษียณแล้วประมาณ ๒,๒๑๓ ราย จำนวนตัวอย่างนี้จะลดลงบ้างเมื่อพิจารณาถึงปัจจัย
ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น สถานภาพการสมรสและวัยเจริญพันธุ์ซึ่งจะมีผลต่อการให้คำตอบ ความ
ต้องการบุตรเพิ่ม ความรู้และการปฏิบัติในการวางแผนครอบครัว ทำให้มีข้อควรรายการอาจไม่
เท่ากัน นอกจากนี้ผู้ศึกษาได้อาศัยหลักการวัดฐานะทางเศรษฐกิจและหลักการวัดเชื้อชาติโดย
สังเขปสำหรับฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมนั้น ได้ใช้คะแนนตามระดับการศึกษาอาชีพและสิ่งของ
เครื่องใช้บริโภคประเภทอาหาร มาตรการในการให้คะแนนได้ตัดครัวเรือนที่ไม่ทราบเกี่ยวกับระดับ
การศึกษา อาชีพ หรือสิ่งของเครื่องใช้ดังกล่าวอย่างหนึ่งอย่างใดออก ทำให้มีจำนวนครัวเรือน
ที่ทราบเกี่ยวกับฐานะทางเศรษฐกิจลดลงอย่างมาก ในทำนองเดียวกันการพิจารณาเรื่องเชื้อชาติ
โดยอาศัย ชื่อ นามสกุล ภาษาที่ใช้พูด และวัสดุที่แสดงสัญลักษณ์ในเรื่องเชื้อชาติ ก็ได้ตัดรายการ
ที่ไม่ให้คำตอบหรือไม่ทราบออกไป จึงทำให้มีจำนวนครัวเรือนลดลงไป

ลักษณะเบื้องต้นของประชากรที่ตกเป็นตัวอย่าง

อายุของสตรี

ประมาณ ๑ ใน ๓ ของสตรีที่ตกเป็นตัวอย่างอยู่ในช่วงตนวัยเจริญพันธุ์ คืออายุระหว่าง
๑๕ - ๒๕ ปี ในวัยกลางภาวะเจริญพันธุ์ตั้งแต่อายุ ๓๐ - ๓๙ ปี มีอยู่ ๑ ใน ๕ และในช่วงสุดท้าย
ของภาวะเจริญพันธุ์ได้แก่ กลุ่มอายุ ๔๐ - ๔๙ ปี มีอยู่ ๑ ใน ๔ ของสตรีวัยเจริญพันธุ์ทั้งหมด

<u>อายุของสตรี</u>	<u>ร้อยละ</u>
๑๕ - ๑๙	๒.๘
๒๐ - ๒๔	๑๓.๐
๒๕ - ๒๙	๑๖.๔
๓๐ - ๓๔	๒๖.๑
๓๕ - ๓๙	๑๙.๖
๔๐ - ๔๔	๑๔.๗
๔๕ - ๔๙	๑๑.๓
ไม่ตอบ	๑.๑
รวม	๑๐๐.๐ (๑,๘๐๔)

จำนวนบุตรที่มีชีวิตปัจจุบันของสตรี

ประมาณ ๑ ใน ๓ ของสตรีที่ตกเป็นตัวอย่าง มีบุตรไม่เกิน ๒ คน สตรีประมาณ ๑ ใน ๔ มีบุตร ๓ - ๔ คน และสตรีที่มีบุตรคอนขวางจะมาก จำนวน ๕ - ๖ คน มีอยู่ประมาณ ๑ ใน ๕ ซึ่งเป็นสัดส่วนที่ใกล้เคียงกับสตรีที่มีบุตร ๗ คนขึ้นไป

<u>จำนวนบุตรที่มีชีวิต</u>	<u>ร้อยละ</u>
ไม่มีบุตร	๘.๓
มีบุตร ๑ - ๒	๒๗.๗
๓ - ๔	๒๕.๖
๕ - ๖	๑๘.๖
๗ คนขึ้นไป	๑๘.๖
ไม่ตอบ	๐.๖
รวม	๑๐๐.๐ (๒,๒๑๖)

เชื้อชาติของสตรี

โดยอาศัยดัชนีต่าง ๆ ที่ไดกล่าวมาแล้วข้างตน ปรากฏอย่างมากว่าครึ่งหนึ่ง คือร้อยละ ๖๖ ของสตรีที่ตกเป็นตัวอย่าง มีเชื้อชาติไทย หรือถ้าคิดเป็นสัดส่วนจะพบว่า สตรีเชื้อชาติไทยเป็น ๓ เท่าของสตรีเชื้อชาติจีน และสตรีเชื้อชาติจีนเป็น ๒ เท่าของสตรีเชื้อชาติจีนปนไทยและเชื้อชาติอื่น ๆ รวมกัน

<u>เชื้อชาติ</u>	<u>ร้อยละ</u>
ไทย	๖๕.๘
จีน	๒๒.๒
จีน-ไทย	๘.๕
อื่น ๆ	๒.๕
รวม	๑๐๐.๐ (๑,๘๘๔)

ฐานะทางเศรษฐกิจของสตรี

สตรีเกินกว่าครึ่งเป็นคนรวย นอกนั้นร้อยละ ๒๒.๐ มีฐานะพอมีพอกิน และมีคนจนประมาณ ๑ ใน ๔ หรือร้อยละ ๒๖.๕

<u>ฐานะทางเศรษฐกิจ</u>	<u>ร้อยละ</u>
ยากจน	๒๖.๕
พอมีพอกิน	๒๒.๐
ร่ำรวย	๕๑.๕
รวม	๑๐๐.๐ (๑,๖๔๙)

ระดับการศึกษาของสตรี

สตรีส่วนใหญ่มีระดับการศึกษาต่ำมาก นั่นคือ ๑ ใน ๔ เป็นสตรีที่เรียนจบไม่เกินประถมศึกษาปีที่ ๔ โดยเฉพาะผู้ไม่รู้หนังสือเลย มีอยู่ ๑ ใน ๔ ของสตรีทั้งหมด ผู้เรียนจบระดับปานกลางระหว่างจบชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕ ถึงมัธยมปีที่ ๓ มีอยู่ร้อยละ ๑๔.๕ และผู้ที่เรียนจบชั้นสูงระดับมัธยมศึกษาปีที่ ๔ ขึ้นไป มีอยู่เพียงร้อยละ ๗ เท่านั้น

<u>ระดับการศึกษา</u>	<u>ร้อยละ</u>
ไม่รู้หนังสือ	๒๕.๓
จบ ป.๑-ป.๔	๕๐.๓
จบ ป.๕-ม.ศ.๓	๑๔.๘
จบ ม.ศ.๔ ขึ้นไป	๙.๐
ไม่ทราบระดับ (จบจากเมืองจีน)	๑.๐
ไม่ตอบ	๑.๕
รวม	๑๐๐.๐ (๒,๑๖๙)

อาชีพของสตรี

สตรีเกือบครึ่งหนึ่งเป็นแม่บ้านทำงานในครอบครัวตนเองและในหมู่ผู้มีอาชีพมีอยู่ครึ่งหนึ่งที่ทำการค้าขาย ส่วนอีกครึ่งหนึ่งได้แยกประกอบอาชีพต่าง ๆ กันไป อาชีพช่างฝีมือเป็นงานที่นิยมรองมาจากการค้า มีอยู่ร้อยละ ๗.๐ และถัดมาอีกเป็นนักวิชาชีพ ร้อยละ ๕.๓ ของจำนวนสตรีทั้งหมด อาชีพกสิกรรม มีคนทำอยู่ ร้อยละ ๔.๔ และนอกจากนั้นอาชีพเสมียน พนักงานขนส่ง บริการ ข้าราชการ และทหาร ต่างก็นิยมทำกันเป็นส่วนน้อย รวมแล้วมีอยู่ร้อยละ ๘.๐ ของจำนวนสตรีที่ให้สัมภาษณ์ทั้งหมด

<u>อาชีพ</u>	<u>ร้อยละ</u>
นักวิชาชีพและบริหาร	๕.๓
เสมียน	๑.๔
ค้ค้าขาย	๒๕.๔
กสิกรรม	๔.๔
พนักงานขนส่ง	๐.๒
ช่างฝีมือ	๗.๐
บริการ	๔.๘
ข้าราชการและทหาร	๑.๖
อยู่บ้านเฉย ๆ	๔๘.๕
ไม่ตอบ	๐.๔
รวม	๑๐๐.๐ (๒,๒๑๙)

ความรู้เกี่ยวกับวิธีป้องกันการปฏิบัติของสตรี

สตรีที่อยู่ในภาวะเจริญพันธุ์ ส่วนมากมีความรู้เกี่ยวกับการวางแผนครอบครัว เป็นจำนวนร้อยละ ๗๐.๐ ผู้ที่ไม่รู้มีอยู่เพียงร้อยละ ๒๙.๘

<u>ความรู้เกี่ยวกับวิธีป้องกันการปฏิบัติ</u>	<u>ร้อยละ</u>
ไม่รู้	๒๙.๘
รู้	๗๐.๐
ไม่ตอบ	๒.๒
รวม	๑๐๐.๐ (๑,๘๓๖)

การใช้วิธีป้องกันการปฏิบัติของสตรี

สตรีที่อยู่ในวัยเจริญพันธุ์ส่วนมากไม่เคยใช้วิธีป้องกันการปฏิบัติ ถึงร้อยละ ๖๓.๑ ที่เคยใช้วิธีป้องกันมีเพียงร้อยละ ๓๕.๒ เท่านั้น

<u>การใช้วิธีป้องกันการปฏิบัติ</u>	<u>ร้อยละ</u>
เคยใช้	๓๕.๒
ไม่เคยใช้	๖๓.๑
ไม่ตอบ	๑.๗
รวม	๑๐๐.๐ (๑,๗๖๔)

ศูนย์วิจัยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย